

Bilag I.

**Vedrørende oprindelsen af de i skolefondsregnskaberne under post:
»Egne fonds, obligationer o. lign.« opførte kapitaler.**

Ved år 1800 fandtes der mindst eet degnekald i hvert pastorat i landet. Disse degnekald var rent kirkelige embeder. Der var tillagt dem hellig, jordlod samt visse ydelser såsom degnetrave, småredsel m. v. Boligen og jordlodden var kirkens ejendom fra gammel tid, mestendels tillagt den ved arv og gave.

I 1814 bestemtes det ved „anordning for almueskolevæsenet på landet i Danmark“ af 29. Juli og anordning af samme dato for „almueskolevæsenet i købstæderne i Danmark, København undtagen“, at degnejorden og degneboligerne skulde overgå til „hjelpekasser for skolelærere“, der samtidig oprettedes. Degneindtægterne fordeltes mellem lærerne.

Anordningen for landet siger herom i § 63: „Der skal i ethvert amt oprettes en hjelpekasse for skolelærere i amtet, hvis bestemmelse skal være. . . (her nævnes kassens formål). Bestemmelsen siger derefter, at der af enhver skolelærer i amtet skal svares en vis fast årlig afgift til kassen, og at der af hvert sogns skolekasse ligeledes skal svares en fast årlig ydelse til hjelpekassen, og det hedder: „Så skulde og de degneboliger og tilliggende jorder, som ikke behøves i de ny indrettede skoler sælges eller bortlejes til fordel for de nævnte hjelpekasser“. For købstædernes vedkommende blev den tilsvarende regel givet i § 54.

Ved kongelig reskript af 1. august 1817 og plakat af 22. marts 1843, jfr. lov af 20. juni 1850, blev der pålagt kommunerne visse faste årlige ydelser til hjelpekasserne, og ved forordning af 9. februar 1831 tilfaldt der hjelpekasserne indtægter af bøder, der ikendtes for visse overtrædelser med hensyn til salg af afgrøde fra skolelodden.

Ved lov af 8. marts 1856 ophævedes hjelpekasserne, og skolefondene oprettedes samtidig. Loven siger derom: „De nærværende skolelærer-hjelpekasser ophæves og deres kapitaler og indtægter tilfalde skolefonden, dog skulde de bidrag, som tidligere ydedes af skolelærerne til hjelpekassen ophøre. . . ligesom og den degnejord, der ikke er bortsolgt, fremtidig ej kan sælges, men skal anvendes efter omstændighederne til at forbedre en enkelt eller alle skolelærernes kår i kommunen“.

Samtidig bestemtes det, at der skulde ydes tilskud til skolefonden fra statskassen med et fast årlig beløb, der af ministeriet for kirke- og undervisningsvæsen skulde fordeles mellem skolefondene efter deres pensionsbyrder, desuden skulde ministeriet fordele en del af overskudet fra Sorø akademi mellem skolefondene, og der kunne desuden ydes et yderligere udligningstilskud fra staten. Endvidere skulde der ydes skolefondene et tilskud ved ligning på amt og købstæder til dækning af skolefondens udgifter.

I § 7, sidste stk., bestemmes det, at skolefondenes kapitaler ikke kan angribes uden samtykke fra ministeriet for kirke- og undervisningsvæsen.

Kommunernes tilskud til skolefondene, der var pålagt ved anordningen af 1814, reskript af 1817 og plakat af 1843 bortfaldt ved lov af 24. februar 1899, således at skolefondene derefter faktisk kun havde indtægter, der beregnedes efter udgifterne, nemlig tilskud fra staten og indtægt ved ligning på amtsråds kredsene. Dertil kom dog renteindtægten af skolefondenes egen kapital.

Efter indførelsen af bestemmelsen i tilsynsloven om, at denne renteindtægt forlods skal anvendes til dækning af udgifterne ved de i § 25 nævnte skolevæsenet vedrørende formål, vil denne indtægt ikke kunne spares, og efter de nugældende regler er der derfor ikke nogen mulighed for forøgelse af skolefondenes kapitaler, bortset fra forøgelse ved, at der bliver tillagt skolefondene gaver eller legater, der kan forøge egenkapitalen. Ved forespørgsels hos nogle skolefondskasserere, er det imidlertid oplyst, at næppe nogen skolefond har fået kapitalforøgelse på denne måde. Legater bliver administreret for sig selv og holdt adskilt fra fondens kapital på regnskabet.

Skolefondenes „egne fonds, obligationer o. l.“ kan efter det anførte hidrøre fra:

1. Salgssummer for afhændet degnejord og degneboliger,
2. eventuelle ubrugte beløb hidrørende fra faste ydelser fra lærere, skolekasser, kommuner samt bøder,
3. renter af skolefondenes kapital samt
4. eventuelt gaver og legater.